

DOI: <http://doi.org/10.32750/2025-0355>

УДК 364:330.131.7(477)"2020

JEL Classification: H55, E65, H12, I38

Панасюк Валентина Миколаївна

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри аудиту

Західноукраїнський національний університет

Тернопіль, Україна

ORCID ID: 0000-0002-5133-6431

e-mail: tina.panasjuk@gmail.com

Федорович Ірина Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу

Західноукраїнський національний університет

Тернопіль, Україна

ORCID ID: 0000-0001-8150-6553

e-mail: i.fedorovych@wunu.edu.ua

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ У ДОБУ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Анотація. У роботі досліджено актуальні проблеми соціального забезпечення та економічної стійкості в умовах сучасних турбулентних процесів, зокрема економічних криз, глобальних викликів та соціально-політичних трансформацій. Розглянуто ключові напрями розвитку систем соціальної підтримки населення, серед яких забезпечення гідного рівня життя, соціальні гарантії для вразливих груп, пенсійне та медичне забезпечення, а також заходи державної підтримки зайнятості та соціальної інтеграції. Особлива увага приділена взаємозв'язку між соціальною політикою та макроекономічною стабільністю, включаючи вплив державних витрат на соціальні програми на економічну динаміку, інвестиційну привабливість та стійкість фінансової системи. У роботі проаналізовано переваги та недоліки різних моделей соціального забезпечення, зокрема порівняння традиційних державних механізмів із сучасними інноваційними підходами, такими як цифрові сервіси підтримки населення, соціальні програми на місцевому рівні та державні ініціативи з активізації економічної діяльності громадян. Визначено ключові фактори, що впливають на економічну стійкість, серед яких структурна організація соціальних програм, рівень фінансової грамотності населення, ефективність управлінських рішень та адаптивність політик до зовнішніх економічних та соціальних шоків. Дослідження показало, що оптимізація системи соціального забезпечення в умовах турбулентності сприяє підвищенню економічної стабільності, мінімізації соціальних ризиків, підвищенню рівня життя громадян та зміцненню довіри до державних інституцій. У роботі використано методи аналізу нормативно-правової бази, систематизації статистичних даних, порівняльного аналізу соціально-економічних показників та кейсових досліджень практики реалізації соціальних програм в Україні. Результати дослідження можуть бути застосовані для розробки стратегічних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальної політики та зміцнення економічної стійкості держави в умовах сучасних викликів і глобальних трансформацій.

Ключові слова: державне регулювання; соціальне забезпечення; соціальна безпека; соціальне інвестування; страхування; інклюзія; пенсійна система; пенсійне забезпечення; турбулентність; інновації; цифровізація; цифрова трансформація; цифрова економіка; економічна ефективність; соціальна відповідальність.

ВСТУП

Сучасний світ характеризується високою економічною турбулентністю, що зумовлюється глобалізацією, технологічними змінами, геополітичними ризиками та соціальними викликами. У таких умовах особливого значення набуває соціальне забезпечення як комплекс заходів, спрямованих на підтримку соціальної стабільності та економічної стійкості держави. Пенсійна система, соціальне страхування, інклюзія та механізми соціального інвестування виступають ключовими інструментами збереження рівня життя населення,

мінімізації соціальних ризиків і запобігання економічним шокам. Одночасно стрімка цифровізація, поширення цифрової економіки та модернізація класичних соціальних послуг відкривають додаткові шляхи для підвищення ефективності розподілу соціальних ресурсів, забезпечення їх доступності та зміцнення системи соціального захисту. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю адаптації системи соціального забезпечення до умов турбулентності та підвищення її ролі у формуванні стабільного соціально-економічного середовища, що забезпечує стійкість держави й соціальної спільноти загалом.

Постановка проблеми. Незважаючи на наявність розвинених систем соціального забезпечення та пенсійного забезпечення, сучасні країни стикаються з проблемами їхньої ефективності та адаптивності до умов нестабільності. Пенсійні системи часто не забезпечують достатнього рівня життя для населення, а механізми страхування та соціального інвестування потребують модернізації та цифровізації. Соціальна нерівність, низький рівень інклюзії та недостатнє фінансування соціальних програм підсилюють ризики економічної нестабільності, знижують економічну ефективність та створюють загрозу для соціальної відповідальності держави. В умовах турбулентності виникає необхідність у комплексному аналізі стратегічних чинників соціальної та економічної стійкості, визначенні механізмів державного регулювання, а також оцінці ролі цифрових трансформацій та інноваційних підходів у забезпеченні балансу між соціальними гарантіями і фінансовою стабільністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження останніх років підтверджують, що соціальне забезпечення та економічна стійкість перебувають у тісному взаємозв'язку, особливо в умовах глобальної турбулентності. У. Іванюк та Н. Микита [1] підкреслюють важливість комплексних фінансових механізмів для забезпечення стабільності підприємств у кризових умовах, відзначаючи, що економічна ефективність держави безпосередньо залежить від гнучкості соціальної політики. В. Коверза [2] та ін. у своїй праці досліджують фінансову стійкість підприємств у періоди нестабільності, пропонуючи методи оптимізації ресурсів та державного регулювання, що дозволяють зменшити негативний вплив економічних шоків. Аналізуючи пенсійні системи Д. Радзіховський та І. Верховод [3] відзначають їх як ключовий інструмент соціальної стабільності та зазначають, що недостатнє пенсійне забезпечення підвищує соціальну нерівність та створює додаткові ризики для економічної безпеки.

А. Буряченко та А. Служенко [4] акцентують увагу на фінансовій інклюзії, яка дозволяє забезпечити доступ широкого кола громадян до соціальних та страхових програм, тим самим підвищуючи рівень соціальної стійкості та зменшуючи вразливість населення до економічних коливань. Дослідження В. Близнюка [5] та співавторів показують, що соціальна інклюзія та стратегічне планування у сфері соціальної політики здатні ефективно протидіяти наслідкам глобальних гібридних загроз, включно з економічними та соціальними ризиками. О. Поплавська та В. Ярош [6] пропонують систематизований підхід до забезпечення соціального захисту на різних рівнях державного та локального управління, підкреслюючи необхідність інтеграції соціальних інвестицій у загальну економічну стратегію.

Досліджуючи потенціал соціального інвестування Н. Шандова та В. Стемковський [7] вказують на його роль у зміцненні економічної безпеки, а Т. Бурлай [8] демонструє, як цифрові технології підвищують стійкість систем соціального захисту в умовах воєнного стану, забезпечуючи оперативність управління та інклюзивність соціальних послуг. У своїх працях І. Самошкіна [9] та І. Федорович, О. Вацлавський [10] досліджують модернізацію фондів соціального страхування та цифрову трансформацію соціальних сервісів, наголошуючи на тому, що впровадження інноваційних підходів дозволяє підвищити ефективність і прозорість систем соціального забезпечення.

Таким чином, аналіз сучасних публікацій демонструє, що соціальне забезпечення у турбулентну добу потребує комплексного, інтегрованого підходу, який поєднує державне регулювання, соціальне інвестування, пенсійні та страхові механізми, цифровізацію та інновації. Водночас, дослідники акцентують увагу на необхідності підвищення рівня соціальної інклюзії та адаптації системи соціального захисту до динамічних економічних і соціальних викликів, що забезпечує баланс між соціальними гарантіями, економічною стабільністю та довгостроковою стійкістю держави.

Мета статті. Метою представленої роботи є комплексне дослідження соціального забезпечення як ключового чинника економічної стійкості держави в умовах глобальної турбулентності. Завдання статті полягає у виявленні та систематизації стратегічних механізмів соціального захисту, включаючи пенсійні системи, соціальне страхування, інклюзію та соціальне інвестування, які сприяють мінімізації економічних і соціальних ризиків. Крім того, робота спрямована на аналіз ролі цифровізації, інноваційних технологій та трансформації соціальних сервісів у підвищенні ефективності управління соціальними ресурсами, забезпеченні інклюзивності та посиленні соціальної безпеки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В Україні, яка переживає масштабні соціально-економічні зміни, стабільна та ефективна система соціального захисту має вирішальне значення для мінімізації соціальних ризиків і підтримки життєвого рівня населення. Соціальне забезпечення виступає фундаментом для сталого розвитку суспільства та економічної стабільності, забезпечуючи громадянам матеріальну, духовну та соціальну підтримку.

Економічна стійкість держави — це здатність національної економіки зберігати цілісність і рівновагу під впливом як сприятливих, так і несприятливих внутрішніх та зовнішніх факторів, забезпечуючи ефективне використання ресурсів для сталого розвитку. Вона охоплює не лише фінансову стабільність державного бюджету та платіжну спроможність, але й функціонування ключових економічних інститутів, соціальну стабільність і здатність адаптуватися до кризових явищ, глобальних викликів та економічної турбулентності.

Фінансова стабільність держави як складова економічної стійкості проявляється у збалансованості доходів і видатків бюджету, стабільності грошово-кредитної системи, підтриманні інвестиційної привабливості та здатності протидіяти економічним потрясінням, включно з кризами, інфляцією та форс-мажорними обставинами [2].

З економічного погляду, система соціального захисту є механізмом розподілу фінансових ресурсів, що передбачає ефективне використання страхових фондів і бюджетних коштів для задоволення потреб різних груп населення [11]. У соціальному аспекті вона спрямована на скорочення нерівності та створення умов, при яких базові потреби громадян задовольняються на рівні не нижче встановленого мінімуму. Ці принципи визначають логіку побудови та функціонування системи соціального захисту, формуючи її структуру та ключові напрямки діяльності (рис. 1).

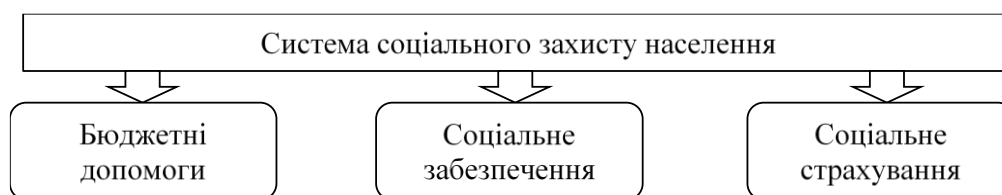

Рис. 1. Структура системи соціального захисту

Джерело: систематизовано на основі [9], [12]

Соціальне забезпечення передбачає державну підтримку певних категорій громадян через бюджетні виплати, що компенсують обмежені доходи або задовольняють соціальні потреби. Бюджетні допомоги забезпечують фінансову підтримку громадянам та підприємствам у вигляді житлових субсидій, індивідуальних пільг або відшкодування недоотриманих доходів, що сприяє матеріальній стабільності окремих верств населення. Соціальне страхування спрямоване на захист від різних ризиків, таких як втрата працездатності, безробіття, нещасні випадки на виробництві, втрата годувальника, вагітність та пологи, догляд за дитиною, забезпечуючи гарантований дохід у випадку непередбачуваних обставин [9].

Ефективність діяльності системи соціального забезпечення залежить від здатності її фондів підтримувати стабільність фінансових ресурсів, забезпечувати прозоре управління та рівні умови доступу до послуг. Управління фондами соціального страхування являє собою багатогранний процес, який включає економічні, правові та соціальні аспекти, і має на меті забезпечення стабільності, ефективне використання ресурсів та досягнення поставлених цілей програм соціального захисту. Фонди фінансуються на засадах солідарності та субсидіарності за рахунок обов'язкових внесків роботодавців, працівників та держави, що сприяє зменшенню соціальної нерівності та зниженню ризиків, пов'язаних із втратою працездатності, безробіттям або іншими непередбачуваними ситуаціями [10, с. 152–153].

Система соціального страхування в Україні створена для захисту громадян від соціальних ризиків. Вона охоплює страхування при втраті працездатності, безробітті, вагітності та пологах, нещасних випадках на роботі і втраті годувальника. Кожен напрям забезпечує матеріальну підтримку та сприяє соціальній стабільності.

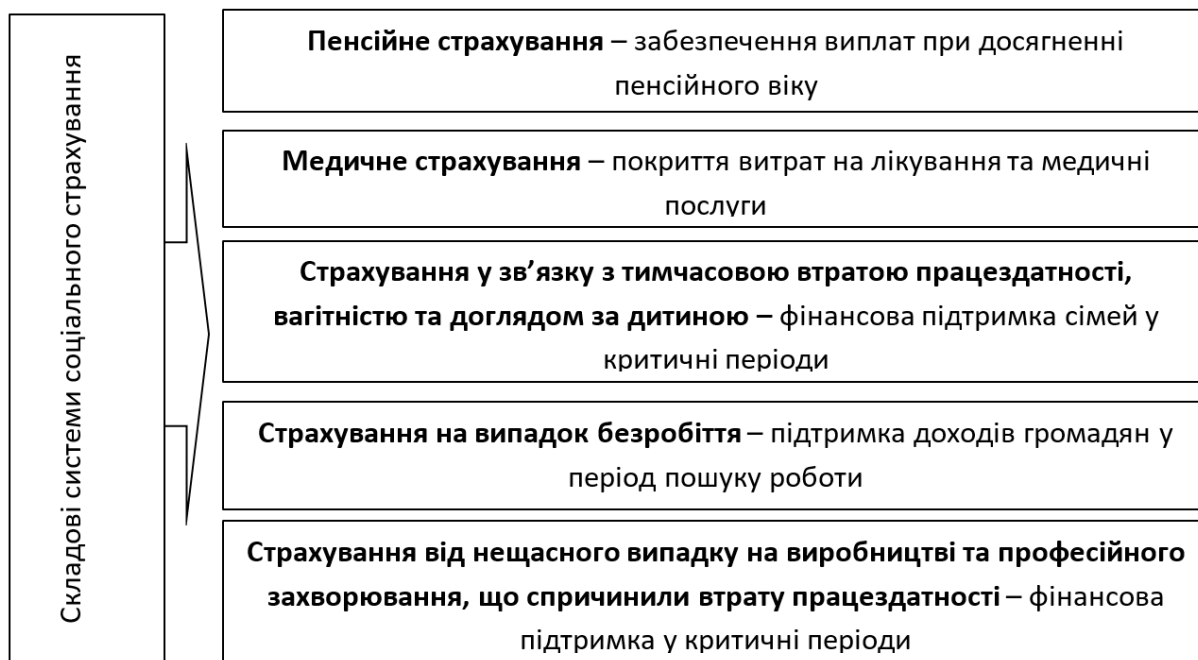

Рис. 2. Складові системи соціального страхування в Україні
Джерело: складено авторами на основі [13]

У результаті законодавчих змін, закріплених Законом України від 21 вересня 2022 року № 2620-IX «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне

пенсійне страхування» [14], Пенсійний фонд України став єдиним адміністратором системи загальнообов'язкового соціального страхування. Раніше ці функції були розподілені між окремими фондами, зокрема Фондом соціального страхування, проте після його приєднання було запроваджено уніфіковану модель управління. Тепер саме ПФУ забезпечує фінансування пенсій, здійснює виплати у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, компенсує втрати у випадках безробіття, а також відповідає за страхові виплати при виробничих травмах і професійних хворобах. Завдяки такій інтеграції вдалося не лише посилити фінансовий контроль, а й знизити адміністративні витрати та оптимізувати розподіл ресурсів у соціальній сфері.

Об'єднання функцій соціальних фондів у межах Пенсійного фонду України створило передумови не лише для підвищення ефективності управління ресурсами, а й для посилення соціальної інклюзії. Централізація управління дозволила сформувати єдині механізми доступу до соціальних виплат і послуг, що значно зменшує бар'єри для вразливих категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, безробітних та літніх громадян.

Уніфікована система адміністрування страхових програм сприяє забезпеченню рівних можливостей для отримання соціальної підтримки, мінімізує ризик дублювання функцій і підвищує прозорість у наданні допомоги. Це відповідає положенням Державної стратегії цифрової трансформації соціальної сфери України [15], яка наголошує на необхідності інтеграції соціальних послуг та розширенні доступу до них через цифрові платформи. У такий спосіб реформування фондів соціального страхування не лише оптимізує фінансові потоки, а й стає важливим кроком до реалізації принципів соціальної інклюзії, що закріплені у міжнародних зобов'язаннях України та відповідають європейським стандартам соціального захисту [16].

Для оцінки фінансових наслідків та ефективності зазначених трансформацій, а також для аналізу взаємозв'язку між фінансовими показниками і станом ринку праці, було проведено аналіз ключових даних, зведених у табл. 1.

Таблиця 1

**Зведена таблиця фінансових показників
Пенсійного фонду та рівня безробіття в Україні, 2019–2024 рр.**

Рік	Доходи ПФУ (млрд грн)	Видатки ПФУ (млрд грн)	Власні доходи (млрд грн)	Кошти держбюджету (млрд грн)	Рівень безробіття (%)
2019	420,2	420,2	230,6	167,5	8,6
2020	479,3	479,3	281,6	184,5	9,9
2021	520,9	520,9	328,0	195,3	10,3
2022	590,1	590,1	386,5	207,7	18,5
2023	777,3	746,3	451,1	286,9	17,4
2024	856,1	821,5	563,9	293,0	14,3

Джерело: узагальнено авторами на основі [17], [18]

Як бачимо із табл. 1, спостерігається стійке зростання всіх фінансових показників, що свідчить про збільшення обсягів функціонування системи соціального страхування.

Особливий інтерес становить взаємозв'язок між рівнем безробіття та структурою доходів фонду. У 2019–2021 роках, попри незначне зростання безробіття (від 8,6% до 10,3%), динаміка власних надходжень фонду залишалася позитивною. Однак у 2022 році, в умовах повномасштабного вторгнення та різкого падіння економічної активності,

рівень безробіття майже подвоївся (до 18,5%), що спричинило суттєве уповільнення зростання власних доходів фонду. Це підтверджує прямий вплив стану ринку праці на фінансову спроможність системи соціального страхування.

У відповідь на цей виклик значно зросла частка коштів державного бюджету у структурі доходів. Якщо у 2021 році вона становила 195,3 млрд грн, то у 2023 році — 286,9 млрд грн, що свідчить про посилення ролі держави як основного гаранта фінансової стабільності пенсійної системи в періоди криз.

Важливим результатом є те, що починаючи з 2023 року доходи ПФУ почали перевищувати видатки. Ця тенденція може бути пояснена як відновленням економічної діяльності (що призвело до зростання власних надходжень на тлі поступового зниження рівня безробіття), так і ефективним управлінням фінансовими потоками після інтеграції соціальних фондів. Таким чином, державні інвестиції у соціальне страхування виявилися критично важливим чинником, що забезпечив безперебійне функціонування системи та її фінансову стійкість в умовах безпрецедентних економічних викликів.

Незважаючи на позитивні зміни, що відбулися у законодавчій базі одним із ключових чинників стійкого розвитку держави є інвестування у систему соціального забезпечення, адже воно не лише гарантує громадянам базові соціальні стандарти, а й формує довіру до державних інституцій. Фінансування цієї сфери забезпечує належний рівень пенсій, соціальних виплат і страхових гарантій, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності чи воєнних викликів.

У табл. 2 наведемо взаємозв'язок між інвестиціями в соціальне забезпечення та економічною стійкістю держави.

Таблиця 2

Вплив соціальних інвестицій на ключові компоненти економічної стійкості

Складова економічної стійкості	Вплив соціальних інвестицій	Очікуваний результат
Фінансова стабільність держави	Інвестиції у соціальні страхові програми, пенсійне забезпечення, підтримку уразливих груп	Зниження навантаження на бюджет, стабільність доходів населення, підтримка платоспроможного попиту
Соціальна згуртованість	Підтримка вразливих груп, інклюзивні програми, соціальні послуги, громадські ініціативи	Зменшення соціальної нерівності, підвищення довіри в суспільстві, зниження ризику протестних настроїв
Зайнятість	Інвестиції у професійне навчання, розвиток навичок, підтримку підприємництва та інклюзію	Підвищення рівня працевлаштування, зниження безробіття, стабільний дохід населення
Розвиток людського капіталу	Фінансування освіти, тренінгів, розвиток професійних навичок	Підвищення кваліфікації робочої сили, інноваційна активність, готовність до нових економічних викликів
Локальний розвиток	Підтримка місцевого бізнесу, соціального підприємництва, громадських ініціатив	Підвищення ресурсної автономності регіонів, стабільний місцевий ринок, ефективне використання внутрішніх ресурсів
Адаптація до економічних шоків	Інвестиції у цифрові соціальні сервіси, інноваційне соціальне підприємництво	Стійкість економіки в кризових умовах, збереження робочих місць, оперативна реакція на зовнішні виклики

Джерело: сформовано на основі [7], [19], [20]

Важливим аспектом є те, що соціальні інвестиції безпосередньо пов'язані з економічною безпекою держави, адже вони впливають на зайнятість населення, якість і розвиток людського капіталу, рівень соціальної інтеграції, динаміку регіонального розвитку та зміцнення інституційної спроможності. Цей взаємозв'язок проявляється у кількох напрямках:

- по-перше, стабільність фінансової системи забезпечується тим, що соціальні інвестиції частково зменшують бюджетне навантаження, оскільки спрямовуються на розвиток ключової соціальної інфраструктури — системи освіти, охорони здоров'я, програм інклюзії;
- по-друге, зростає соціальна єдність суспільства завдяки ініціативам, що підтримують працевлаштування, розвиток малого підприємництва на місцях та допомогу вразливим верствам населення, що знижує ризики соціальної поляризації;
- по-третє, посилюється економічна самодостатність територій, оскільки мобілізуються локальні ресурси – бізнес, громадські організації, соціальні підприємства, які отримують підтримку завдяки соціальному інвестуванню. І, нарешті, конкурентоспроможність економіки зростає завдяки розвитку професійних компетентностей, стимулюванню інноваційного підприємництва та підготовці суспільства до реагування на нові виклики [7, с. 321–322].

Як бачимо із табл. 2, соціальні інвестиції не лише підтримують населення та регіони, але й створюють основу для довгострокової стійкості економіки, підвищуючи її здатність протистояти кризам і забезпечувати рівномірний розвиток різних сфер держави.

У контексті забезпечення довгострокової стійкості держави особливого значення набуває цифрова трансформація системи соціального забезпечення. Цифровізація не є просто технологічним інструментом, а стратегічною інвестицією, яка посилює позитивні результати соціальних програм, підвищує їхню ефективність та сприяє зміцненню інституційної спроможності. На рис. 3 виділимо основні напрями впровадження цифрових технологій у здійсненні соціального забезпечення.

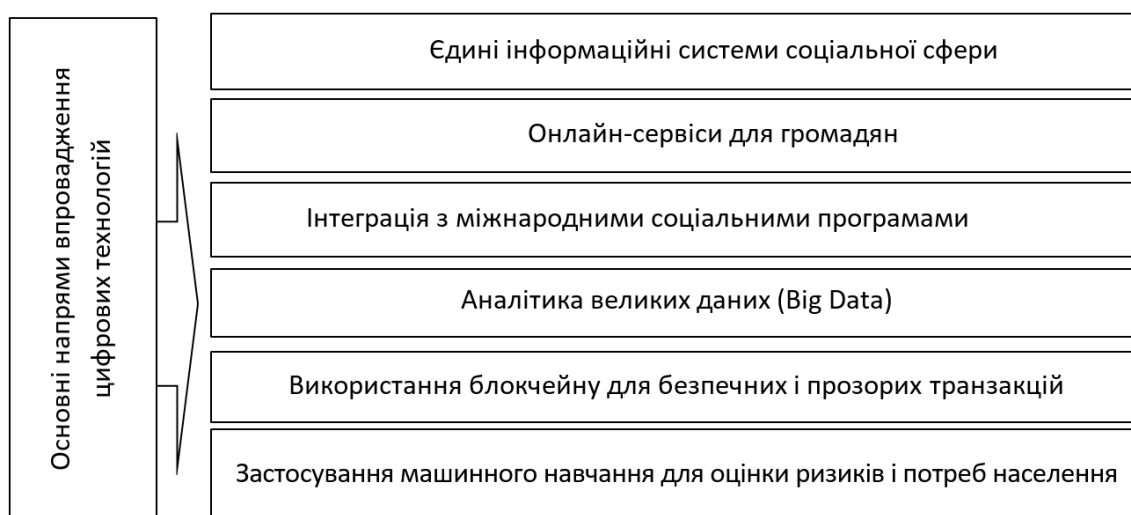

Рис. 3. Основні напрями впровадження цифрових технологій

Джерело: сформовано на основі [10], [21]

Сучасні тенденції цифрової трансформації соціальної сфери передбачають розбудову централізованих інформаційних систем, які дозволяють інтегрувати різні державні служби соціального забезпечення. Такі системи сприяють оптимізації управлінських процесів,

полегшують обмін даними між органами влади та забезпечують швидкий доступ до необхідної інформації, що підвищує ефективність роботи державних інституцій.

Водночас, цифровізація забезпечує активне впровадження онлайн-сервісів для громадян. Завдяки цим сервісам населення отримує можливість дистанційно користуватися соціальними послугами, включаючи подачу заяв, відстеження їхнього статусу, онлайн-консультації та доступ до навчальних програм. Це значно підвищує доступність та оперативність надання соціальної підтримки.

Застосування технологій Big Data дає змогу оперативно визначати найактуальніші потреби населення, прогнозувати соціальні ризики та оптимізувати розподіл ресурсів. Аналіз великих обсягів даних дозволяє державним установам приймати більш точні та обґрунтовані рішення щодо розробки та впровадження соціальних програм. Технологія блокчейн у системі соціального захисту дає змогу значно зміцнити захист фінансових потоків і зробити їхню реалізацію максимально прозорою. Ця технологія дозволяє мінімізувати ризики шахрайства, забезпечити відстеження процесу надання допомоги та підвищити довіру громадян до державних програм.

Окрім цього, методи машинного навчання використовуються для оцінки ризиків та визначення потреб різних груп населення. Алгоритми аналізують соціально-економічні дані, що дозволяє державі більш точно прогнозувати зміни в соціальній сфері та своєчасно адаптувати програми підтримки до реальних потреб громадян.

Цифрові технології зараз кардинально змінюють соціальну сферу та систему соціального забезпечення. Завдяки цьому громадяни отримують доступ до послуг онлайн: це можуть бути консультації через відеозв'язок, дистанційне навчання або робота з дому. Технології роблять соціальні сервіси більш гнучкими, швидкими та зручними.

У табл. 3 проаналізуємо поточний стан цифровізації соціального забезпечення в Україні.

Таблиця 3

**Основні напрями цифровізації соціального
забезпечення в Україні та їхній поточний стан**

Напрямок цифровізації	Поточний стан	Основні досягнення
Єдина інформаційна система соціальної сфери (ЄІССС)	Введена в промислову експлуатацію з 1 грудня 2024 року	Об'єднує центральну базу даних, єдиний соціальний реєстр, соціальний портал Мінсоцполітики, підсистеми «Електронний бюджет», «Соціальне казначейство», «Верифікація отримувачів»
Цифровізація надання соцпослуг	Впроваджена	Запуск кейс-менеджменту для соціальних працівників; інтеграція з державними реєстрами; надання послуг через портал «Дія»
Цифрові сервіси для громадян	Активно використовується	Можливість отримання соціальних допомог онлайн через застосунок «Дія»; зменшення бюрократичних бар'єрів, підвищення доступності
Інтеграція з міжнародною допомогою	Частково реалізована	Поєднання національних соціальних виплат з міжнародною допомогою для комплексної підтримки громадян
Плани на майбутнє	Активне планування	Співпраця з європейськими партнерами, впровадження кращих практик цифровізації соціальної сфери

Джерело: сформовано авторами самостійно

Цифровізація соціальної сфери забезпечує численні переваги, серед яких підвищення доступності та оперативності соціальних послуг, зменшення бюрократичних бар'єрів, покращення контролю та прозорості фінансових потоків, а також зміцнення інституційної спроможності держави. Водночас існують потенційні загрози, зокрема кібербезпека даних,

ризика технічних збоїв, цифрова нерівність серед населення та необхідність адаптації персоналу до нових технологій. Врахування цих викликів є критичним для забезпечення стійкого та безпечного розвитку системи соціального забезпечення в умовах цифрової трансформації.

Загалом, аналізуючи структуру та сучасний стан системи соціального забезпечення та її вплив на економічну стійкість, можна виділити такі ключові проблеми:

1. Нерівномірний доступ до соціальних послуг — значна частина населення, особливо у віддалених або малорозвинених регіонах, обмежена у можливості користуватися сучасними соціальними сервісами.
2. Недостатня інтеграція та взаємодія систем — існуючі інформаційні системи соціальної сфери частково розрізнені, що ускладнює ефективне управління даними та надання комплексної підтримки громадянам.
3. Цифровий розрив — частина населення не має достатньої цифрової грамотності або доступу до інтернету, що обмежує ефективність впровадження онлайн-сервісів.
4. Високі ризики кібербезпеки та захисту персональних даних — цифровізація соціальної сфери супроводжується загрозами витоку або несанкціонованого використання інформації.
5. Обмежені ресурси та фінансування інновацій — недостатнє фінансування для розвитку сучасних цифрових технологій та навчання персоналу, що стримує повноцінну трансформацію соціальної системи.

Ці проблеми потребують комплексного підходу та стратегічних рішень для зміцнення економічної стійкості через ефективне функціонування соціального забезпечення. У табл. 4 у рамках дослідження нами запропоновано шляхи вдосконалення системи соціального страхування в Україні.

Таблиця 4

Шляхи вдосконалення системи соціального страхування в Україні

Напрямок вдосконалення	Конкретні заходи	Очікуваний результат
Забезпечення стабільного фінансування	Використання державних і міжнародних ресурсів; податкові стимули для роботодавців за збереження робочих місць	Стабільна фінансова база страхових фондів, зниження безробіття, підтримка доходів населення
Модернізація та цифровізація	Запровадження електронних платформ для обліку внесків і виплат; спрощений доступ до допомоги для ВПО та жителів тимчасово окупованих територій	Прозорість та ефективність управління, швидший і легший доступ громадян до страхових виплат
Підтримка зайнятості та професійного розвитку	Стимулювання малого бізнесу та соціального підприємництва; програми перекваліфікації для уразливих груп, ветеранів і переселенців	Підвищення рівня працевлаштування, зменшення соціальної напруги, зміцнення локальної економіки
Реформа пенсійної системи	Впровадження накопичувальної пенсійної моделі; гнучкі умови страхового стажу для постраждалих від війни	Довгострокова стійкість пенсійної системи, підвищення фінансової безпеки населення
Підвищення прозорості та ефективності управління	Використання аналітики даних, машинного навчання та блокчейну для прогнозування ризиків та контролю витрат	Скорочення фінансових загроз, раціоналізація використання ресурсів та зростання суспільної довіри до системи

Джерело: сформовано авторами самостійно

Отже, впровадження комплексних заходів із фінансової підтримки, цифровізації, розвитку зайнятості та пенсійної реформи дозволяє підвищити ефективність системи соціального страхування та зміцнити економічну стійкість держави. Системний підхід забезпечує прозорість, оптимізацію ресурсів та швидкий доступ громадян до соціальних виплат, водночас знижуючи ризики фінансових втрат і соціальної напруги.

ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У результаті проведеного дослідження підтверджено, що соціальне забезпечення виступає ключовим чинником економічної стійкості держави в умовах глобальної турбулентності. Дослідження підтвердило, що надійно функціонуюча система соціального захисту сприяє зниженню рівня соціальних ризиків, підтримці життєвого рівня населення та зміцненню довіри до державних інституцій. Особлива увага приділяється інтеграції соціальних фондів у межах Пенсійного фонду України, що дозволило підвищити прозорість управління, знизити адміністративні витрати та забезпечити рівний доступ громадян до соціальних послуг. Запровадження цифрових технологій, зокрема електронних платформ, аналітики великих даних, блокчейну та онлайн-сервісів, сприяє підвищенню ефективності та інклюзивності системи, водночас зменшуючи бюрократичні бар'єри та ризики шахрайства.

Проведений аналіз фінансових показників ПФУ демонструє, що стратегічні соціальні інвестиції у страхові програми, пенсійне забезпечення, професійне навчання та розвиток людського капіталу безпосередньо впливають на економічну стабільність та конкурентоспроможність держави. Соціальна інклюзія та підтримка вразливих категорій населення сприяють зниженню нерівності та соціальної напруги, стимулюють зайнятість і розвиток локальної економіки. Таким чином, соціальні інвестиції є не лише інструментом соціальної підтримки, а й важливим механізмом забезпечення довгострокової стійкості економіки та адаптації держави до кризових явищ.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому вивченні цифрової трансформації соціального забезпечення та її впливу на економічну стійкість. Важливо провести оцінку результативності застосування штучного інтелекту та технологій Big Data для передбачення соціальних ризиків, оцінки потреб населення та оптимізації управлінських рішень. Варто зосередити увагу на дослідженні наслідків упровадження накопичувальної пенсійної системи, інноваційних форм соціального страхування та міжнародного досвіду цифровізації соціальних сервісів на підвищення ефективності системи та соціальної інклюзії. Подальші дослідження також можуть зосередитися на розробці методик оцінки економічної віддачі соціальних інвестицій і прогнозуванні їхнього впливу на регіональний розвиток та стійкість держави в умовах економічної та геополітичної турбулентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванюк, У., & Микита, Н. (2024). Tools for ensuring the economic stability of domestic enterprises in conditions of turbulence. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328(2), 372–377. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-57>
2. Koverza, V., Shendryhorenko, M., Shevchenko, L., & Tarasenko, O. (2025). Financial sustainability of enterprises in conditions of economic turbulence: Modern challenges and ways to overcome them. *Актуальні питання економічних наук*, (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15181896>
3. Радзіховський, Д. О., & Верховод, І. С. (2025). Impact of the pension system on the economy and social stability. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (44), 213–221. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15208933>
4. Buriachenko, A. Y., & Sluzhenko, A. Y. (2024). Financial inclusion and social stability in Ukraine in the context of global turbulence. *Business Inform*, 10(561), 356–363. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-356-363>
5. Близнюк, В. В., Бурлай, Т. В., & Гук, Л. П. (2025). Соціальна стійкість та інклюзія в умовах глобальних гібридних загроз. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (19). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15663510>

6. Поплавська, О. М., & Ярош, В. В. (2025). Toolkit for providing social security at different levels of decision-making. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (44), 222–229. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15094758>
7. Shandova, N., & Stemkovskyy, V. (2025). Потенціал соціального інвестування для забезпечення економічної безпеки в кризових умовах. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 1(15), 319–330. <https://doi.org/10.32750/2025-0128>
8. Burlay, T. (2024). Digital technologies and the resilience of ukraine's social protection system: Wartime experience. *Agora International Journal of Juridical Sciences*, 18(1), 141–152. <https://doi.org/10.15837/aijjs.v18i1.6751>
9. Самошкіна, І. (2025). Розвиток соціального страхування та системи соціального забезпечення в Україні. *Сталий розвиток економіки*, (3 (54)), 220–226. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-34>
10. Федорович, І. М., & Вацлавський, О. І. (2025). Інноваційні технології у модернізації фондів соціального страхування. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (23), 151–160. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.17>
11. Чопко, Н., & Зеліско, Т. (2025). Еволюція соціальних послуг в Україні: виклики, можливості та стратегічні вектори модернізації. *Економіка та суспільство*, (76). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-99>
12. Калашников, С. В. (2016) Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка*, (1), 46–52.
13. Русіна, Ю. О. (2025) Система соціального страхування України: Актуальні проблеми в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*, 3 (285). 107–117.
14. Про внесення змін до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" та Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", Закон України № 2620-IX (2022) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text>
15. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1353-р (2020) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-p#Text>
16. Стуга, Р. (2025). Social inclusion as a factor of economic development: Problems and perspectives for Ukraine. *"Scientific Notes of the University "KROK"*, (1(77)), 147–154. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-147-154>
17. Державна служба статистики України. Офіційні статистичні дані за 2019–2024 роки. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
18. Пенсійний фонд України. Звіти про діяльність соціальних фондів. URL: <https://portal.pfu.gov.ua/>
19. Гнатенко, В. (2021). Основні складові економічної безпеки держави. *Науковий вісник: Державне управління*, 1(7), 66–82. [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-66-82](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-66-82)
20. Русіна, Ю. О., Левченко, В. П., Золковер, А. О., & Нефедова, Т. М. (2025). Інвестиції в соціальне страхування: Фактор підвищення соціальної захищеності та економічної стабільності. *Актуальні проблеми сталого розвитку*, 2(5), 235–243. [https://doi.org/10.60022/2\(5\)-27s](https://doi.org/10.60022/2(5)-27s)
21. Kyryliuk, V., Ryabokon, I., & Andrii, K. (2023). Digital social services in social maintenance management. *Actual Problems of Economics*, 1(265), 6–15. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-265-6-15>

Valentyna Panasyuk

D. Sc. (Economics), Professor
Head of the Department of Audit
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-5133-6431
e-mail: tina.panasjuk@gmail.com

Iryna Fedorovych

PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Financial Technologies and Banking Business
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-8150-6553
e-mail: i.fedorovych@wunu.edu.ua

SOCIAL SECURITY AND ECONOMIC STABILITY IN TIMES OF TURBULENCE

Abstract. The study examines current issues of social security and economic resilience in the context of contemporary turbulent processes, including economic crises, global challenges, and socio-political transformations. Key directions in the development of social support systems for the population are analyzed, including ensuring a decent standard of living, social guarantees for vulnerable groups, pension and healthcare provision, as well as measures for state-supported employment and social integration. Special attention is paid to the interconnection between social policy and macroeconomic stability, including the impact of public expenditures on social programs on economic dynamics, investment attractiveness, and the resilience of the financial system. The work analyzes the advantages and disadvantages of various social security models, including a comparison of traditional state mechanisms with modern innovative approaches, such as digital citizen support services, local-level social programs, and state initiatives aimed at stimulating citizens' economic activity. Key factors affecting economic resilience are identified, including the structural organization of social programs, the financial literacy of the population, the effectiveness of managerial decisions, and the adaptability of policies to external economic and social shocks. The study demonstrates that optimizing the social security system under turbulent conditions contributes to enhanced economic stability, minimization of social risks, improved living standards, and strengthened public trust in state institutions. Methods used include analysis of the legal and regulatory framework, systematization of statistical data, comparative analysis of socio-economic indicators, and case studies of the implementation of social programs in Ukraine. The results of the study can be applied to develop strategic recommendations for increasing the effectiveness of social policy and strengthening the economic resilience of the state in the face of contemporary challenges and global transformations.

Keywords: state regulation; social security; social protection; social investment; insurance; inclusion; pension system; pension provision; turbulence; innovations; digitalization; digital transformation; digital economy; economic efficiency; social responsibility.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Ivaniuk, U., & Mykyta, N. (2024). Tools for ensuring the economic stability of domestic enterprises in conditions of turbulence. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 328(2), 372–377. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-57>
2. Koverza, V., Shendryhorenko, M., Shevchenko, L., & Tarasenko, O. (2025). Financial sustainability of enterprises in conditions of economic turbulence: Modern challenges and ways to overcome them. *Actual Issues of Economic Sciences*, (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15181896>
3. Radzikhovskiy, D. O., & Verkhovod, I. S. (2025). Impact of the pension system on the economy and social stability. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (44), 213–221. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15208933>
4. Buriachenko, A. Y., & Sluzhenko, A. Y. (2024). Financial inclusion and social stability in Ukraine in the context of global turbulence. *Business Inform*, 10(561), 356–363. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-10-356-363>
5. Blyzniuk, V. V., Burlai, T. V., & Huk, L. P. (2025). Social stability and inclusion in the conditions of global hybrid threats. *Achievements of the Economy: Prospects and Innovations*, (19). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15663510> [in Ukrainian]

6. Poplavska, O. M., & Yarosh, V. V. (2025). Toolkit for providing social security at different levels of decision-making. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (44), 222–229. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15094758>
7. Shandova, N., & Stemkovskyy, V. (2025). The potential of social investment to ensure economic security under crisis conditions. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, 1(15), 319–330. <https://doi.org/10.32750/2025-0128> [in Ukrainian]
8. Burlai, T. (2024). Digital technologies and the resilience of Ukraine's social protection system: Wartime experience. *Agora International Journal of Juridical Sciences*, 18(1), 141–152. <https://doi.org/10.15837/aijs.v18i1.6751>
9. Samoshkina, I. (2025). Development of social insurance and social security systems in Ukraine. *Sustainable Economic Development*, 3(54), 220–226. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-34> [in Ukrainian]
10. Fedorovych, I. M., & Vatslavskiy, O. I. (2025). Innovative technologies in the modernization of social insurance funds. *Tavriya Scientific Bulletin. Series: Economics*, (23), 151–160. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.17> [in Ukrainian]
11. Chopko, N., & Zelisko, T. (2025). Evolution of social services in Ukraine: Challenges, opportunities and strategic vectors of modernization. *Economy and Society*, (76). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-99> [in Ukrainian]
12. Kalashnykov, S. V. (2016). Theoretical aspects of the formation of the social sphere in modern economic conditions. *Efektivna Ekonomika*, (1), 46–52. [in Ukrainian]
13. Rusina, Yu. O. (2025). The social insurance system of Ukraine: Current problems under martial law. *Actual Problems of Economics*, 3(285), 107–117. [in Ukrainian]
14. *On amendments to the Law of Ukraine “On Compulsory State Social Insurance” and the Law of Ukraine “On Compulsory State Pension Insurance”*: Law of Ukraine No. 2620-IX (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text> [in Ukrainian]
15. *On approval of the Strategy for the Digital Transformation of the Social Sphere*: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1353-р (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-p#Text> [in Ukrainian]
16. Stuga, R. (2025). Social inclusion as a factor of economic development: Problems and perspectives for Ukraine. *Scientific Notes of the University “KROK”*, 1(77), 147–154. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-147-154>
17. State Statistics Service of Ukraine. (2024). Official statistical data for 2019–2024. <https://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]
18. Pension Fund of Ukraine. (2024). Reports on the activities of social funds. <https://portal.pfu.gov.ua/> [in Ukrainian]
19. Hnatenko, V. (2021). Main components of the economic security of the state. *Scientific Bulletin: Public Administration*, 1(7), 66–82. [https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1\(7\)-66-82](https://doi.org/10.32689/2618-0065-2021-1(7)-66-82) [in Ukrainian]
20. Rusina, Yu. O., Levchenko, V. P., Zolkovyyer, A. O., & Nefedova, T. M. (2025). Investments in social insurance: A factor in increasing social protection and economic stability. *Actual Problems of Sustainable Development*, 2(5), 235–243. [https://doi.org/10.60022/2\(5\)-27s](https://doi.org/10.60022/2(5)-27s) [in Ukrainian]
21. Kyryliuk, V., Ryabokon, I., & Andrii, K. (2023). Digital social services in social maintenance management. *Actual Problems of Economics*, 1(265), 6–15. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2023-1-265-6-15>

Стаття надійшла до редакції 29.08.25

Рецензовано 12.09.25

Опубліковано 26.09.2025 р.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.